

CRONICA DRAMATURGIEI ORIGINALE

"CAPUL DE RĂȚOI" ÎN OPTICA DE AZI

Reluarea unui text dramatic încununat pe vremuri de succes, de care ne despart însă foarte mulți ani — în cazul de față un sfert de veac —, este așteptată cu interes și emoție. Cum va fi el citit de noii săi realizatori? Va reacționa spectatorul de azi la fel cu cel de odinioară? Ce sensuri noi și actuale vor răzbate din vechiul text?

Orice reluare devine, în lumina acestor întrebări, un act de re-creare, de lectură scenică printr-o optică inedită. Receditările, chiar dacă trezesc pentru o seară melancolice suveniruri unora dintre participanții la vechiul spectacol, riscă să rămână fără ecou pentru majoritatea publicului.

De aceea cred că bine a făcut Teatrul de Comedie, în speță regizorul D. Esrig*, când a privit *Capul de rățoi* cu ochi proaspeți, urmărind să pună în valoare cu mijloace originale ceea ce rămâne esențial valabil în textul tineresc, inteligent și scăpărător-polemic al meșterului Ciprian: cinstita sa omenie și neîmpăcarea față de „metehne sociale“ ale timpului și metehne umane mai generale.

Lumea *Capului de rățoi* e o lume mărunță, angrenată într-o existență stupidă, roabă a automatismelor de tot felul, o lume care trăiește cum a apucat, fără nici un orizont. Ciriviș, Bălălău, Pentagon, Macferlan nu sînt mai mult decît niște boemi amuzanți și spirituali, foarte reprezentativi pentru epoca respectivă. Dar simpla lor prezență în mijlocul acestei lumi produce efectul unui șoc, o tulbură măcar pentru o clipă. Șotiile făcute trecătorilor la ore tîrzii de noapte se vor treziri din inerție, cumpărarea unui pom dintr-o grădină de la periferia orașului și construirea unui cămin între cren-gile sale reprezintă o chemare spre înalt și pur, tăierea unei „bărbi“ potentate e răz-bunarea, o biată răzbunare, împotriva forței abuzive.

Izvorită din realități concrete ale epocii, piesa depășea chiar și atunci (de aceea poate că a ajuns pînă la noi) stricta actualitate. Metafora „rățoilor“, construită pe canavaua năstrușnicilor pățanii ale celor patru poznași, deschidea o poartă spre vis, spre evadarea din meschinăria cotidiană, din prostie și prejudecăți. Ea răsună totodată ca un protest împotriva „bărbilor“, în numele inteligenței și dorului de libertate. Pe această metaforă se bazează și spectacolul Teatrului de Comedie. Noua transpunere sce-

* Scenografia: I. Popescu-Udrisțe. Distribuția: Radu Beligan (Ciriviș); Ion Lucian (Rosenzweig); Mihai Pălădescu (Macferlan); Gh. Dinică (Pentagon); Marin Moraru (Bălălău); Mircea Albulescu (Dacian); Costel Constantinescu (Inspectorul); Amza Pellea (Comisarul); D. Chesă (Mușat); Dem. Savu și C. Simona (Bucălatul); V. Plătăreanu (Student II); Grigore Gonta (Student I) Radu Cazan (Constantin și Omul cu farfurii); Gh. Crișmaru (Un ziarist); N. Turcu (Agentul și Domnul cu țigara); C. Băltărețu (Bătăușul); Eugen Racotei (Student III); E. Cassian (Un trecător și Sergentul); Fl. Gheuca (Cerșetorul); C. Vintilă (Omul grăbit); Vasilica Tastaman (Efimita); Rozalia Avram (Aglia); Dorina Done (D-na Bălălău); Zizi Petrescu (Femeia costelivă); Consuela Roșu (Femeia de stradă); Livia Hanuțiu (Chivuța și Mucăreasa). La pian: Sanda Toma și Lia Kreutzer.

nică îmbină armonios planul întâmplărilor reale cu cel al convenției poetice, adăugându-i un al treilea plan, pe care l-aș numi al comentariului. Esrig a așezat în fosa de orchestră un pian și a introdus un personaj mut, o bătrinică simpatică, parcă descinsă dintr-un album de epocă (excelentă compoziție a Sandei Toma), care acompaniază spectacolul cu melodii de altădată, romante, „slagăre“ ale timpului. Comentariul muzical creează o anumită distanțare a spectatorului, distanțare nu numai în timp, dar și ca optică. Se degajă astfel o atmosferă de simpatie față de tot ce e omenesc și spiritual în piesă, dar și o privire de superioară îngăduință pentru ceea ce ne apare, azi, pe cât de bine intenționat, pe atât de naiv în protestul lipsit de eficiență al „rătoilor”. În același timp, s-au potențat în mare măsură sensurile lucrării lui Ciprian pe planul convenției poetice.

Secundat de aproape în viziunea sa de scenograful I. Popescu-Udriște, Esrig a înlocuit copacul în care cei patru își construiesc „castelul”, cu o sferă imensă, cât scena, fără legătură cu pământul, sugerând astfel expresiv acel „deasupra” — ideea fundamentală a piesei. Tot ceea ce se petrece în cadrul sferei suspendate capătă semnificația unui alt univers, a unei alte dimensiuni spirituale, semnificație subliniată și în momentul „înmormintării” crengilor tăiate, moment emoționant, dublat totodată de o fină nuanță de ironie.

Pe planul convenției poetice, tonalitatea e plină de lirism și ușor ironică, atingând o deosebită forță satirică în clipa când barba politicianului crește pînă la dimensiunile scenei. Urmărit cu consecvență, planul comentariului se întregeste în final: imediat după tăierea uriașei bărbi, în timp ce toată lumea schițează, împăcată și senină, pași de „charleston”, apar din câteva colțuri ale scenei alți bărboși, iar spectacolul se încheie în sunetele pianului, care poartă, parcă, în acordurile sale un zîmbet, dar și o undă de tristețe, simpatie pentru generosul protest al rătoilor, dar și sentimentul zădărnicii acestuia. Bine gândită, frumoasă și originală soluție rizozală!

De la stînga la dreapta: Radu Beligan (Ciriviș), Marin Moraru (Bălălău), Mihai Pălădescu (Macferlan) și Gh. Dinică (Pentagon)



Tonalitatea poetică a spectacolului e susținută, în primul rînd, de interpretarea dată de Radu Beligan rolului Ciriviș, pe care l-a înnobilit și l-a învăluit într-o aură lirică și optimistă. S-a estompat, în felul acesta, nuanța de amărăciune, ce merge pînă la accente cinice, a rolului, dar s-a ciștigat în farmec și spiritualitate. Pe partenerii lui Ciriviș, Esrig i-a văzut într-un fel propriu, dar discutabil. Cred că normal era ca Bălălău, Pentagon, Macferlan să fi fost tratați ca și Ciriviș, adică la modul realist, așa cum sînt scrise rolurile. Regizorul le-a dat însă o tentă grotescă, ticuri mecanice, ceva de marionete dezumanizate, probabil pentru a extinde într-un fel comentariul său critic și asupra „rătoilor”. Atunci, de ce numai asupra celor trei? Un efect comic se obține, străin însă de spiritul piesei. În ciuda gratuitului — și poate, de aceea, adesea ușor ridicolului elanurilor oarecum livrești — și a filozofării pe alocuri cam de cafenea, cele patru personaje ale lui Ciprian trebuie să lase amintirea unei boeme simpatice prin inteligență și umanitate.

Intenția lui Esrig de a se delimita față de zadarnica revoltă a „rătoilor” mi se pare justificată pentru un regizor care citește piesa pentru publicul de azi, dar imaginea celor trei e mult exagerată, nejustificîndu-se, mai cu seamă în raport cu aceea



De la stînga la dreapta :
Vasilica Tastaman (Efimita),
Mihai Pălădescu (Macferlan),
Marin Moraru (Bălălău), Gh.
Dinică (Pentagon) și Radu
Beligan (Ciriviș)

◀ Sanda Toma (Pianista)



transmisă de jocul lui Beligan. Linia imprimată rolurilor n-a oferit talentaților actori Gh. Dinică, Mihai Pălădescu și Marin Moraru prilejul de a folosi noi mijloace și a evidenția alte fațete ale personalității lor. De aceea, multe din atitudinile, gesturile, intonațiile personajelor lui Ciprian ne-au apărut familiare din alte compoziții ale interpretilor.

Foarte bune aparițiile episodice, în special ale lui Ion Lucian, Amza Pellea, Vasilica Tastaman. Mult prea umanizat inspectorul de poliție al lui Costel Constantinescu, chiar dacă autorul l-a vrut (nu știu nici azi de ce) „mirosind atât de tare a om”. Mircea Albulescu poartă, cu ridicolul necesar, morga „omului cu barbă”. În întregul său, spectacolul are precizia și acuratețea specifice montărilor lui Esrig. Noua lectură scenică a creat vechiului succes drum și spre publicul de azi. Piesa lui Ciprian trăiește.

Traian Șelmaru